

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans” — Verschijnt 4 x per jaar

Secretariaat: B. Ijskes, Bleekestraat 34, Zaandam

Postgiro 42940 ten name Nutsspaarbank Zaandam ten behoeve van boekje no. 9343

October 1964 No. 11

Tweede Ledenvergadering

dinsdag

Op ~~XXXXXX~~ 3 november hopen wij weer onze ledenvergadering te houden in Restaurant Loggen Lagedijk 172 te Zaandijk.

AGENDA:

Openingswoord

Bespreking Jaarverslag

Causerie door de heer J. Schipper Jr. Architect

„Iets over de voorgeschiedenis

van de Zaanse Schans”

Aanvang acht uur.

Onze leden willen het bovenstaande ongetwijfeld als een uitnodiging beschouwen.

Wij hopen op een minstens even grote opkomst als in 1963.

HET BESTUUR

MEESTER CORNELISPAD 73

Verdwindende namen

Er zijn twee belangrijke redenen om een artikelje te wijden aan het Meester Cornelispad of Meesterkezenpad zoals men vroeger ook wel schreef. De voornaamste reden is wel de restauratie van het pand no. 73, dat in de Zaanse Schans aan het zuidelijke pad een plaats heeft gekregen. Hierop wordt in het vervolg van dit stukje teruggekomen. De tweede reden is, dat in de nieuwe buurt die mede op de plaats van de oude komt te verschijnen een geheel ander straatnaampatroon wordt aangehouden. De oude geheel incidenteel gekozen namen die vaak door de spraakmakende gemeente gegeven en nogal eens vóór de officiële vaststelling aan wijziging onderhevig waren (zie hiervoor „Zaandams straatnamen verklaard“) kunnen vaak in het nieuwe systeem, waarbij groepen verwante namen gebruikt worden, niet gehandhaafd blijven. Dit is helaas in de z.g. Schildersbuurt ook niet mogelijk. Deze buurt, begrensd door Vincent van Goghweg, Provincialeweg, spoorweg naar Purmerend en de Westzijde, draagt in zijn geheel de namen van de grootmeesters der Hollandse schilderkunst.

De namen Meester Cornelispad en Blauwepad, door vele generaties Zaandammers gebruikt, moesten verdwijnen om plaats te maken voor die van Jan van Scorelstraat.

Hoezeer dit uit historisch oogpunt ook te betreuren valt, om het verlies van de in afbraak verkerende oude woonpaden zal niemand bekommerd zijn. Het voortschrijdende proces van verval maakt, dat iedereen wenst dat het nu gauw geheel verdwenen zal zijn.

De omgeving omstreeks de eeuwwisseling

Vroeger, ik ga nu terug tot de tijd van ± 1910 , vormden beide paden te zamen een echt Zaanse buurtje van een aparte charme en intieme schoonheid. Als kind kwam ik er veel, want aan het eind van het pad, in het land woonde een oom, die daar met een wipmolentje zijn beroep van houtdraaier uitoefende. Huis en woning dicht bij de Vaart gelegen (nu ergens onder de V. van Goghweg bedolven) vormde met het omringende tuintje en werfje voor ons een eldorado, waar we graag op vrije middagen heen trokken, om daar ons vermaak te zoeken: er lagen prachtige balken-vlotten van de zagerij „de Breeuwer“, er was een roeibootje, een pruimeboom, klapbessenstruiken, je kon er heerlijk vliegeren, kortom aan „recreatie“ geen gebrek, al was dat woord toen nog niet in de mode. De weg er heen leidde

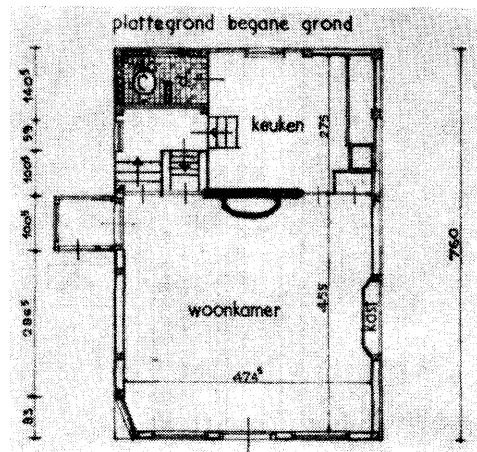
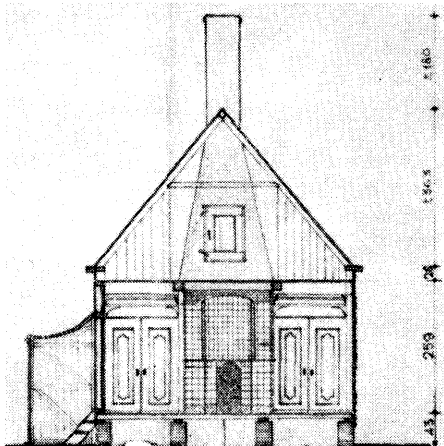
langs het Blauwe of het Meester Cornelispad, die zich aan het eind eendrachtig samenvoegden tot één pad, dat het land invoerde langs de mosterdmolen „de Huisman“, naar ooms bedoening niet alleen, maar ook naar een viertal woningen aan de Vaart en verder naar de krijtmolen „de Grauwe Hengst“, de schaverij „Scandinavie“ en de krijtmolen „de Krab“ die aan de Watering stond.

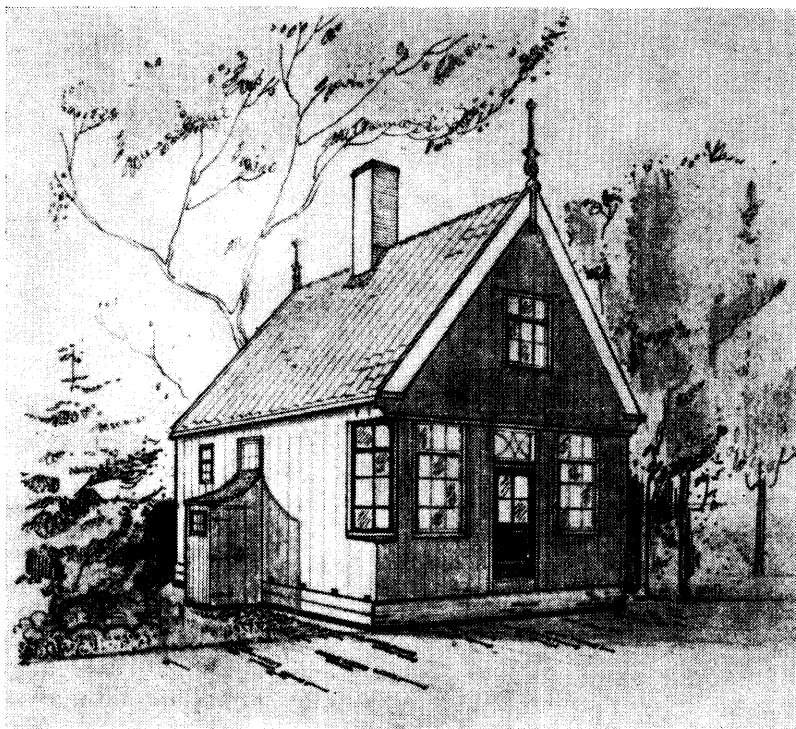
In de zomer kon het vaak gebeuren, dat op één der paden, of in het land bij de molens een kunstschilder bezig was, om een of ander plekje of molen op doek of papier te zetten. Het moet dan ook voor die artiesten, die vaak uit het buitenland kwamen, een ware bron van inspiratie geweest zijn; het was of een artistieke geest het buurtje geschapen en niets ongeproefd gelaten had om het zo schilderachtig mogelijk te maken. Het water met de bruggetjes, de bermen met de knotwilgen, de huizen met hun bloemrijke erfjes en vruchtbomen, de boerderijen! Intieme rust en harmonische schoonheid hadden er hun domein. Wat een rijkdom aan natuurcontacten bracht de boerderij, die vroeger vrijwel aan ieder pad gevonden werd, niet aan de jeugdige bewoners van de buurt! Hoeveel prachtige uren, die voor de karaktervorming van zoveel belang zijn, werden door de jeugd vroeger niet bij de boerderij doorgebracht. Liep vroeger het pad vrij het wijde polderland in, nu is de stad een streng daarvan afgescheiden oord, dat ieder contact met de natuur mist. Ik heb later vaak gedacht hoe interessant het zou zijn om het werk van al die schilders, om alle interpretaties en impressies van dat buurtje nu nog eens bijeen te kunnen zien. Maar slechts enkele foto's kunnen nu een voorstelling vormen van die vroegere toestand.

De sloten bij het Mr. Cornelispad-Blauwepad

In het Meester Cornelispad was, bijna aan het eind een brugje over een dors (dwarssloot), die de achtersloot met de middensloot verbond, zoals dat even verder ook in het Blauwepad het geval was, waaronder de middensloot van beide paden verdween naar de achtersloot van het laatstgenoemde pad.

Het eerste huis over de brug van het Meester Cornelispad was het 17e eeuwse huisje, dat reeds lang de aandacht van speurders naar oude architectuur getrokken had. Hoewel niet versierd met een broekervoorshot of zelfs maar een tuitgeveltje, zoals dat met vele andere padshuizen wel het geval was, was dit pandje van een mooie bouwmassa en ver-

toonde in zijn plattegrond en betimmering zo'n gave harmonie en schoonheid, dat het op de voorlopige monumentenlijst geplaatst werd. Dat heeft voor vele, eveneens daarop voorkomende panden niet betekend, dat ze voor sloop bespaard werden, maar wonderlijk genoeg overleefde dit huisje het tijdperk van de rechteloosheid van de monumentenlijst. Het werd haast vanzelfsprekend opgenomen in de documentatie van de Zaanse Schans.

De karakteristieke Zaanse paden geraakten na de eerste wereldoorlog hoe langer hoe meer in verval, hetwelk bespoedigd werd door het dempen van de sloten waardoor er van doorstroming en voldoende afvoer geen sprake meer was. Erger misschien nog was het ophogen van de weilanden rondom en de bebouwing daarvan, waardoor het buurtje a.h.w. in een kom kwam te liggen: een voor de gezondheid van de bewoners weinig frisse toestand. Het werd voor ieder hoe langer hoe meer duidelijk, dat deze paden gedoemd waren een langzame dood te sterven. Toen de plannen voor het stichten van een Zaanse buurtje nog in het beginstadium verkeerden en naar een goede plaats ervoor werd uitgezien, is nog uitvoerig de mogelijkheid bekeken, om beide paden daarvoor te bestemmen. Ze zouden dan in hun oude luister hersteld moeten worden, waarvoor de sloten weer uitgegraven dienden te worden. Het bleek stedenbouwkundig niet mogelijk dit te realiseren, omdat men ze dan in een afzonderlijk poldertje zou moeten onderbrengen met eigen bemaling enz. Ook zou er geen plaats zijn om er de huizen te situeren, die aan de Zaan of de Lagedijk hadden gestaan. Om al deze redenen heeft men dit plan dus laten varen.

Mr. Cornelispad 73: een monument

Wat nu ons huis no. 73 betreft komt in deel VIII van de geïllustreerde beschrijving „De Nederlandse monumenten van geschiedenis en kunst” het volgende voor:

„Mr. Cornelispad 73. Uitwendig gaaf houten huis, XVIIIa (= eerste kwart 18e eeuw), afb. 41 en pl. LXXV, 183, opmerkelijk door de z.g. dooddeur in het midden van de voor-

gevel, welke deur slechts bij huwelijk en begrafenissen gebruikt werd en onmiddellijk toegang geeft tot de woonkamer; de eigenlijke ingang bevindt zich in de zijgevel. Links in de voorgevel komt een overhoeks geplaatst venster voor. Inwendig een smuiger. In het achterhuis een kelder en een opkamer.

Afbeelding 41 bestaat uit een plattegrond en een langsdoorsnede van het huis; pl. 183 is een foto, genomen in Z.W. richting, die de twee belangrijkste gevels toont.”

Wat „uitwendig gaaf” betreft zal vermoedelijk bedoeld zijn, dat er in de loop der jaren weinig aan verbouwd is, hoewel waarschijnlijk het raam in de topgevel vergroot is. Nu het pandje naar de Zaanse Schans verplaatst is, blijkt dat de term „gaaf” niet op de kwaliteit betrekking heeft. Vrijwel alle wanden moesten vernieuwd, vrijwel alle stijlen aangelast en de vloer vernieuwd worden. Niet alleen de leek maar ook de vakman vraagt zich wel eens af of niet beter gesloopt en weer opgebouwd kan worden, dan het dure transport te laten plaatsvinden. De praktijk heeft echter bewezen, dat de overplaatsingsmethode beter en voordeliger is dan de sloopmethode.

Ondanks de grote restauratie-ingreep na de overplaatsing blijft een veel groter deel behouden en zijn veel opmetingstekeningen en foto's overbodig. Daarom zullen ook in de toekomst, de andere panden, die in de Zaanse Schans een plaats moeten krijgen, indien mogelijk in hun geheel worden overgebracht. Weldra zal dit tijdstip voor St. Cathrijnepad 1/3 en Oostzijde 10 zijn aangebroken. De fundering voor het eerstgenoemde pand is reeds klaar, wanneer deze voor het restaurant gereed is, kan Oostzijde 10 dat daar een deel van zal uitmaken, eveneens volgen. Het is nl. economischer om beide panden onmiddellijk na elkaar te transporteren.

Wanneer Meester Cornelispad 73 eenmaal klaar zal zijn, dank zij de toewijding van de architect Cornelis de Jong uit de Rijk en de restaurateurs de fa. Pret uit Oostzaan, is de Schans een bijzonder fraai huisje rijker geworden.

JAARVERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER

Ontvangsten

Saldo per 30/9 '63	f 310.81
Rente t.m. 31/13 '63	„ 54.76
Contributies	„ 4132.10
Giften	„ 5500.—
Rente 1/1—30/9 '64	„ 123.08
	f 10120.75

Uitgaven

Onkosten secretaris en porto verzending	
Verenigingsorgaan	f 137.05
Drukkosten Statuten en H.H. Reglement	„ 86.60
Enveloppen	„ 28.—
Kosten Verenigingsorgaan	„ 120.—
Overboeking naar <i>Stichting De Zaanse Schans</i>	„ 9500.—
Saldo per 30 september '64	„ 249.10
	f 10120.75

JAARVERSLAG VAN OCTOBER 1963 TOT EN MET SEPTEMBER 1964

Aan het begin van het verenigingsjaar hadden wij 217 leden. Het bestuur bleef ongewijzigd en bestond uit de heren Ad. Bouman, G. C. Huig, D. de Boer, B. IJskes, A. F. Neuhaus en J. Kaal.

Het bestuur vergaderde op 8 oktober 1963, 13 januari 1964, 28 mei 1964 en 10 september 1964.

Dit jaar werd ook weer aan alle directe begunstigers van de Stichting het verenigingsorgaan toegezonden, zodat deze personen ook op de hoogte konden blijven van het wel en wee op de Schans.

De Stichting stelde aan alle leden beschikbaar een tekening van de heer Mars voorstellende de Schans zoals deze gevorderd was einde 1963.

Ingesloten was een ledenaanmeldingsformulier voor onze vereniging met het verzoek één lid te winnen.

Hoewel de verwachtingen hoog gespannen waren, is het bestuur enigszins teleurgesteld geworden, doordat n.l. de portokosten nauwelijks gedekt werden, door de totale contributie van de nieuwe leden.

Ook met het vinden van correspondenten, wier taak o.m. hoofdzakelijk bestaat uit het winnen van leden onzer vereniging, vlotte het niet al te best; voor Assendelft, Westzaan en Wormer zijn nog vacatures. Voor Krommenie mochten wij als correspondenten noteren Mevr. J. M. de Jager van Mens aldaar, en voor Oostzaan de heer J. de Boer, gemeentesecretaris ter plaatse.

De propaganda voor onze vereniging gaat nog steeds door, voor deze propaganda wordt gebruik gemaakt van reeds verschenen nummers „Anno 1961” met bijgesloten aanmeldingsformulieren.

Dit heeft reeds goede resultaten opgeleverd.

Deze maand kunnen wij met inbegrip van twee grote giften f 9500,— overmaken aan de Stichting.

In een onderhoud, hetwelk onze voorzitter met de heer D. Metselaar, voorzitter der Stichting mocht hebben is door laatstgenoemde waardering voor het werk, resulterend in de overmaking van de geldbedragen, uitgesproken.

Wat de Schans betreft, deze komt steeds meer in het nieuws, televisie, jaarboekjes, gidsen en couranten zijn in deze zeer actief. In brede kring begint men gelukkig meer aandacht, maar wat belangrijker is, ook waardering voor het geheel te krijgen.

Niet onvermeld mag blijven, het feit dat wij als leden op 26 september j.l. de Haremakerij, die praktisch voor bewoning gereed was, konden bezichtigen.

Ook een ± 70 tal leden van de vereniging „Oud Leiden” en 30 à 40 leden van de vereniging „Oud Kennemerland” hebben op die dag een bezoek aan de Schans gebracht. Het kon niet mooier samenvallen.

Rest mij nog te vermelden dat eind september 1964 343 leden te boek stonden, een ledenwinst derhalve van 126. Dat de uitgaven hoger waren dan verleden jaar, vloeit logisch voort uit de sterke stijging der kosten.

Uiteraard was al het streven van het bestuur erop gericht de kosten zo laag mogelijk te houden.

Zo gaan wij vol moed ons nieuwe verenigingsjaar in, gesteund door het feit dat de Schans hoe langer hoe meer gestalte krijgt.

B. IJskes

GOED JAARS ENDJES

Oostzijde 10, Zaandam

* Het Gemeentebestuur van Zaandam heeft aan de Zaanse Schans geschonken de opstal van Oostzijde 10 (meubelzaak Zegers).

Dit pand zal geplaatst worden naast het te bouwen restaurant met de bestemming keuken en woning van de beheerder van het restaurant.

Jubileumgift

* De directie van de Electrotechnische industrie Sterel en Wechelaar N.V., heeft ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het bedrijf f 5000,— geschonken aan de Stichting Zaanse Schans.

Ter navolging bij bedrijfsjubilea!

** Uit het verslag 1963 Kamer van Koophandel*

Voorlichting Zaanstreek propageert op vele wijzen dit zo unieke dorpje van Zaanse houtbouw. Regelmatig worden journalisten ontvangen en door een deskundige rondgeleid op dit bijzondere stukje grond. Het ligt in het voornemen als het restaurant gereed is, met de rondvaartboot de Zaanse industrieën dagelijks in de gelegenheid te stellen met hun gasten naar de Zaanse Schans te varen.

** Nog meer giften.*

Tijdens en na de bezichtiging van de Haremakerij werd onze Vereniging verblijd met twee giften, tezamen f 5500.—.